

Szerkesztőség és kiadó-hivatal:

Budapest, V. ker. főút 30. sz.

II. emelet, 18. ajtó,

hová az előfizetési pénzek,
kéziratok és fölszólamlások
küldendők.Bérmentetlen levelek el nem
fogadjának.

Kéziratok vissza nem küldetnek.

SZOMBATI ÚJSÁG.

ZSIDÓ VALLÁSI, KÖZSÉGI, TÁRSADALMI és KÖZMŰVELŐDÉSI

HETILAP.

Előfizetési díj:

Egy évre . . . . . 6 frt
Fél évre . . . . . 3 „
Negyedévre . . . . . 1 „ 60 kr.
Egyes szám . . . . . 12 „

Hirdetési díj:

Egy kéthasábos petitsor 10 kr
Többszörös hirdetésnél 7 „
Nyilttér sorja . . . . . 20 „
Bélyegdíj . . . . . 30 „
minden beigtatás után.

Felelős szerkesztő: Zsengeri Samu.

Megjelenik hetenként egyszer.

Tartalom: Egy pár szó a zsidó-kérdéshez. Sziklaj-tól. — A babyloni tanulmány első könyve. Az áldásmondatokról. N. E-től. — A zsidó-kiűzésről Nagy Lajos alatt. Viener Bélától. — Vigasztalódjál jó apám. — A zsidó-kérdéshez. — Magyar isten-tisztelet. — Levelezések: Viener Béla-tól. — Irodalom. — Különlélek — Szerkesztői posta. — Szépirodalmi Csarnok: A halottak napja. — Hirdetések.

Figyelmeztetés.

Néhány hétre elutazni kénytelenítettvén, távollétem alatt Fűhrer Ignác képezdei tanár úr lesz szives helyettem a szerkesztői teendőket végezni. Lakása Szerecsen-utcza 4. sz. alatt van. — Szerk.

Egy pár szó a zsidó-kérdéshez.

Jól esik az emberi szívnek a jelen anyagias kor-szakban, ha míg egyfelől látnia kell, hogyan rohanak fékevesztetten, vagy törnek éppen hideg számítás-sal egyesek oda, hogy lerombolják azt, mit loyaltás, mit humanismus és mit testvéri szeretet megteremtett; ha addig másfelől tapasztalja és látja, hogy minden egyesnek ezren meg ezren állnak elébe kiáltva: ne tovább! ne bizzátok magatokat a vak gyűlöletre, mely csak tévútra vezet és végre a köd és homály földte sötétség országába visz.

Loyaltás, humanismus és testvéri szeretet vezéreljen bennünket! csak úgy juthatunk az örök igazság, az örök világozság honába.

Előre! de nem rombolva, pusztítva,
hanem teremtve és gyarapítva.

Gyarló emberek vagyunk!

Százsor meg százsor elmondjuk: mi szép, mi helyes és mi üdvös, és ezerszer meg ezerszer cselekedünk azt, ami helytelen és kárhuzatos.

A megtestesült önzés vagyunk!

Hogy a farkas egy bárányt, a sas egy galambot karmaik közé kerítenek, a párduczot, a tigris kegyetleneknek mondjuk, mert prédát ejtenek — ezt pedig önfentartásuk parancsolja.

Vajjon mit teszünk mi emberek?

Elmondjuk, hogy a közérdek, a közjó, az emberiség jóvolta lebegjen mindig szemünk előtt: és ime! a legridegebb önérdék nemcsak arra bír, hogy csupán önfentartásunkra törekedünk; nemcsak arra, hogy mindenféle elképzelhető élvezetet és kényelmet megszerezünk; — míg talán szomszédunknak betevő falatja sincs — nemcsak arra, hogy minden élőt — a csúszó mászó hernyótól, a porban mászó féregtől fogva az elefántig

még a tenger lakóit is — mindent, mindent önérdékünknek áldozunk fel; nem! még ez sem elégíti ki a telhetetlen vágyu embert, hanem még saját testvérét — az embert — is csak azért véli teremtettnek, hogy önérdékének rabigájába hajthassa, hogy ő a kényúr, a zsarnok, a másik pedig a rabszolgája legyen.

Irigyeljük egymástól a talpalatnyi földet!

Szóval-tettel, tüzzel-vassal rontunk egymásra, pusztítjuk, irtjuk egymást.

De mi okból, mi szin alatt történik mindez? Ok: nincs. Szinezetet? oh azt megadjuk mi a dolognak: azt mondjuk, hogy csupán egymásnak testi lelki üdvösségét akarjuk előmozdítani. Miután pedig mai nap a török és zsidó leginkább elmaradottak ezen téren, Oroszország hivatva érzi magát, hol az egyik, hol a másiknak fejéhez csapkodni az üdvösség és emberi boldogság összes tanát.

Eddig általánosan emberi szempontból szólottam, mert én azt hiszem, hogy legelőbb emberek legyünk, de ne modern emberek; hanem olyanok, mint kik azt merték állítani, hogy ők a legfelsőbb lény — a mindenható Isten — képmására vannak teremtve.

Nem kívánom ugyan azt, mit Rousseau, hogy térjünk vissza, — Voltaire bírálata szerint a négykézláb-járókhoz, — hanem inkább azt, hogy haladjunk előre. Ne csak vállunkra vetve, panyokán viseljük a civilizáció köntösét, hanem öltjük fel egészen. Ne csupán elménket, hanem szívünket is műveljük, és ne csupán az első, hanem még inkább utóbbi tanácsára hallgassunk.

Ne üldözzük egymást pusztá ürügy alatt, hisz okunk sincs erre.

A vallás? Mint minden folyó a tengerbe siet, úgy a vallás (a hit) bármelyike is az üdvösség tengerébe vezet.

Ne irigyeljük egymástól a falatot, sem a legnagyobb dicsőséget. Osztózzunk egymás örömeiben valamint bánatában. Én legalább úgy érzem, hogy szívem oly fájdalmasan szorul össze, ha hallom: ennyi és ennyi zsidó lett megint földönfutó és hazátlanná.

De fájdalom, nemcsak emberi szempontból, hanem mint magyarokat is közelebből érintett a dolog, és pedig azért, mert a hazátlanná lett, kifosztott, csürhe, csöcseléknek bélyegzett nyomorgatottak ismerve a magyar vendégszeretetet, kapunkon kopogtattak.

Mit tevők legyünk? Ezen kérdés került napi rendre, ezen kérdést tárgyalták megyék és Commünnek,

ezen kérdést szellőztették a lapok is. Ugy ezen valamint sok más lapban is több cikk jelent meg rokonszenvesen és melegen hozzá szólva a kérdéshez; de ugy ezen lap, valamint más lapok, valamint minden, e tárgyban tartott gyűlésen egyuttal kapcsolatba hozták a hazai zsidó-kérdést is.

Sokan ugy vélekedtek — és vélekednek még mai nap is — hogy a hazai zsidóság faji rokonszenve előtérbe lépett és az orosz menekülők bebocsáttatását óhajtotta.

Mondhatom és pedig meggyőződésből: hogyha volt zsidó, ki a szerencsétlenek bebocsáttatását óhajtotta, ugy ezt nem faji vonzalomból, hanem — jóllehet tulzott — humanitás szempontjából kívánta; de tudom, hogy ugy neolog valamint orthodox egyetértett abban, hogy be nem fogadhatjuk őket és pedig nem azon szempontból, mert hitsorsosaiknak terhökre volnának, hanem egyedül azért, hogy édes hazánknak terhére ne legyenek.

Ezen bevándorlási kérdés különben körülbelől még van oldva, — bár itt-ott még kísért — de nézzük minő folyamatot vett?

Fájdalom! már régebben tapasztaltuk, hogy nálunk is vannak még oly emberek, kiknek egy kis muszka barbarismus inyökre volna, — igaz, hogy nagyon gyéren vannak, de ilyesféleből annyi is elég — kik nem gondolnak arra: mit fog az utókor rólunk mondani; nem gondolnak arra, hogy szégyen gyalázat reánk a jelenkorban és nem gondolnak arra, hogy önmagukat bélyegzik leginkább üres agyrémeik világrahozatalával, midőn holmi öreganyám öreganyja asszonynejenek honnét-honnét nem kerített szoknya ránczaiból szedett, vedett meséket tálalgatnak be a törvényhozó csarnok szentélyébe.

De hát tudjuk a rögeszme az emberrel együtt öregbedik és ép oly hasztalan beszélünk a rögeszmével bibelődönek az észszerüségről, mint a vakon szülöttnék a világosságról.

Műveljünk tehát valami jobbat. Nézzük minő állást foglalt a journalisztika e mesével szemben? Keritsünk magunknak egy pár szám „Függetlenséget“, mert hisz elveinél fogva a szabadságért — következőleg és következetesen az egyenlőségért és testvériségért küzd. Lássuk minő szellemben? a felmelengetett kis mesét elhiszi szivesen; de csak a „zsidó zsidókról, meg a lengyel zsidókról, már az izraelita és magyar zsidókról nem hisz ilyesmit, ezeknél csak az kár, hogy egyetértnek a többi zsidókkal.“

Midőn a „börzezsídók lapja“ azt közli: „Az elveszett lányka állítólagosan megkerült.“

Erre a „Függetlenség“ megjegyzi, hogy a közleményben több a káröröm mint az öröm.

Hogy azon kárörvendeni lehessen, midőn valami kárbaesett megkerül, még ugyancsak nem hallottam. Nem akarok egyik vagy másik lap védelmére kelni, — hisz egyik sem szorult erre — nem is akarok a Függetlenség epés kifakadásaira — melyekkel naponta traktálja olvasó közönségét — reflektálni; de nem hagyhatom említetlenül a jó tanácsot, melyet végre ad: „ne legyenek a zsidók annyira érzékenyek, ne sértődje-

nek minden csekélységen.“ Csupa jó akarat! Midőn azt fogják az egész felekezetre, hogy egyik része rajongásból embervérrel áldozik Istenének, a másik rész pedig egyetért velök; ekkor a zsidó ne érzékenykedjen, hanem hallgasson; ha azonban hallgat, akkor gyáva szolganép.

Igy van ez minden tekintetben némelyekkel. Ha a zsidó felkeresi a keresztény társaságot, azt mondják, hogy szemtelen tolakodó; ha visszavonul, a magányt keresi, azt mondják: „talán bélpoklosnak tartja a keresztényt, hogy nem mer vele egy tálból enni, szóval nem akar vele érintkezni.“

Még egy súlyos vád terhel bennünket: a germanizáció vádja.

Méltóztassanak kérem, követni egy szerény kis falusi iskolába.

Minő hévvel mondja el az a barna fiucska Zrinyit, kezei ökölbe szorulnak, szemei szikráznak: jönne most az a török, majd összeapritaná ő.

Hát annak a másik fiunak miért könnyezik most a szeme? Örömkönnyük azok, örömtől sugárzik arcza; a hős Hunyadiról és annak nagy fiáról, az igazságos nagy királyról beszél.

Az a harmadik meg ugy beleélte magát Kinizsy szerepébe, szinte neki gyürkőzik, oh, majd ha ő nagy lesz, mondja mindig; akkor jöjjön török tatár, majd elbánik ő velök.

E gyermekcsoport nem tud szinlelni! Ezen érzelem, mely itt nyilvánul, ezen hang, melyet itt hallunk; az érzelem előidézte taglejtés, melyet itt látunk, tagadhatatlanul magyar és az is fog maradni.

Kérdezzük e gyermek csoportot, hogy tudnak-e németül, még csak nem is értenek.

Ez a zsidó germanizáció. „No jó, a felnöttebbeket vegyük azonban szemügyre.“

Jóllehet szerénytelen tőlem, magamról fogok szólni, bár meggyőződve, hogy kevesen vannak, kik nem ugy gondolkoznak, mint én és bátran mondhatnám bárki másról ugyanazt, mit magamról mondandok erre vonatkozólag.

Csak az utóbbi tél folytán történt: elmondtam egy keresztény jó barátomnak, miszerint megfigyeltem magamat és bár németül is beszélek, irok; még sem beszélés sem irás alkalmával nem dolgoztam németül, de még csak nem is álmodtam soha másképp mint magyarul.

Ez kérem, ismétlem — a zsidó germanizáció.

Tagadólag fogják talán némelyek fejüket rázni?

Jó, felteszem, sőt megengedem, hogy a régebbi generáció vagy pedig a felsővidék ifjabbjai is még némileg hátramaradtak; de ezért azok is — ha nem is magyarul — magyarán dolgoznak.

Felsoroltak által nem akarom ugyan azt bizonyítani, mintha mi zsidók minden legparányibb hibától mentek volnánk; nem, hanem igenis bevallom, hogy sok hibáink vannak, de ennek beismerése már jele annak, hogy ki akarunk a hibákból vetkezni.

Tudom, ismeretes Greguss meséje a parasztról, ki eret vágatott, helyesen fejt ki, hogy a zsidóság a magyar nemzetnek ezen elhanyagolt karja. Türelem, míg

a vér minden erében új életre ébred. Igen türelem, és akkor a kar nemcsak vállvetve a haza minden polgárával fog dolgozni az eke mellett vagy kaszával, kapával; — én ugyan eleget ismerek, ki már is teszi — nemcsak ipar és kereskedéssel fog igyekezni a haza jólétének emelésére; nemcsak testtel lélekkel oda fog törekedni, hogy segítse a „ledölt szobrot“ — hazánk dicsőségét — oda emelni azon helyre, hol azt dicsőült halhatatlan költőnk látta egekig nyulva; hanem ám merjen valaki jönni, hogy a béke áldásos, a dicsőség magasztos művében háborgasson, akkor ezen kar kiméletlenül fogja sújtani a háborgatót, legyen az bármi vallású vagy nemzetiségű.

Hanem szeretett és kedves keresztény polgártársaink legyenek elnézők ha még nem vetkeztünk tökéletesen ki a középkor reánk fente hibákból, legyenek bizalommal irányunkban, nyujtsanak kezét, — de nem öklöt, — hisz rólunk is elmondható:

„Megbűnhődte már a nép
A multat és a jövőndöt.“

Egy szent cél lebegjen mindnyájunk előtt: édes hazánk boldogsága,

Magyar szív dobogjon Kárpátoktól Adriáig! És magyar szó zengje, hogy a haza a szabadság, az egyenlőség és testvériség hazája.

Sziklai.

A babyloni talmud első könyve. Az áldásmondatokról.

Fordította és magyarázta dr. Klein Gyula, szigetvári főrabbi.

Budapest 1882. 1. füzet.

(Folytatás.)

1835 óta, midőn Landau kiadta szótárát, illetőleg a számos jegyzettel bővített Árukhot, a talmud minden zúgát felkereste a tudományos kutatás. Megjelentek Geiger, (ennek alapos bírálata Graetzól az Orientben) Dukes és Weiss nyelvtanai a misnához, Luzzatoé olasz és német nyelven a talmudhoz. Megjelent Landau szótárának kitűnő bírálata Rapoporttól, ennek reallexicona „Erekh Milin“ (csak egy kötet $\aleph$ betű) továbbá Sachs, Perles, Brüll, Schönhak, Levy (ehhez Fleischer nagybecsű pótlékai), Lattes és most Kohut lexicografiai munkái. A talmud irodalom történetét tárgyalták Frankel (דרבי המשנה), Weiss (Zur Geschichte der jüd. Tradition, דור דור ודורשינו 2 rész. 1871 és 1876), Brüll (מכור המשנה 1876), Graetz (Geschichte der Juden IV. k. 1. kiad., 1866), Derenbourg (Essai sur l'histoire et la géographie de la Palésthine, I. rész. 1867) és Bacher a Graetz-féle folyóirat ezen évi folyamában, a babyloni amóráim történetét Bacher (a babyl Amórák agádája, Budapest és Strassburg 1878), ehhez járulnak számos életrajzok és egyéb irodalomtörténeti értekezések, melyek folyóiratokban jelentek meg. A talmudi jogról Frankel, Fassel, Duschak és Bloch értekeztek, Lewysohn az állattanról, Duschak és Löw a növénytanról, Kohut az angelológiáról és daemonológiáról, Brecher a talmud mysticai részleteiről, Neubauer a földrajzról stb. stb. Nincsen szándékunkban ezen gazdag irodalom bibliografiai átnézetét adni, csak arra akartunk utalni, hogy a talmudfordítónak és magyarázónak már mainap mennyi előmunkát áll rendelkezésére. Hogy vajjon a fordító mindezeknek hasznát vette-e, ennek kiderítésére szolgáljanak a következők.

1. 1. „midőn a megtisztult papok templomban jönnek a sz. áldozatok élvezése végett“ a misnában templomról szó sincs, kár volt Rási magyarázatát meg nem nézni.

V. ö. berákhót 2 b: משעה שבני אדם נכנסין לאכול פתן

1. 1. 1. j. „Misna vagy matnita származik שני második gyökből, mintegy második tan a sz. tan, mint első tan mellett.“ Igaz, hogy az ÁruCh így is magyarázza a szót (más magyarázatot is említ, mely שני-ből származtatja) és a görög írók $\delta\epsilon\upsilon\tau\acute{\epsilon}\rho\omega\sigma\iota\varsigma$ -szal fordítják, de tekintetbe kell venni, hogy a szónak ezen értelemben misnének és nem misnának kellene hangzania (v. ö. Deut. 17, 18), — a status constructus משנת and a ragozott forma משנתנו azonban azt bizonyítják, hogy misnának olvasták.

i b i d. „Oly tételek, melyek előadóinak nevei a misnában nincsenek kitéve, Juda Rabbitól származnak.“ Uj irodalomtörténeti-adat, mely megczáfolja azt a régi ismeretes tételt: סתם מתניתין ר' (מאיר וכול) אליבא דר' עקיבא, melynek értelméről I. Frankel, hodegetica 212. 1. Nincs-e tudomása a fordítónak azon ősrégi tétetelekről, melyeknek autorait nem ismerjük? אם באה הלכה תחת ידך וראין אתה יודע? מה טיבה אל תפליגנה לדבר אחר שהרי כמה הלכות נאמרו למושה וכולהן משוקעות במשנה (Jer. Péah II, 4.)

3. 1. 1. j. „a talmud az akadémiai viták utólagosan felvett jegyzőkönyvének, nem pedig a zsidó vallás törvénykönyvének tekintendő.“ Roppant szellemes, de szörnyű vad; nem vagyunk felelősek a talmud minden szaváért, de hogy vallási törvényünk egyetlen hiteles magyarázata és alkalmazása, kétséget nem szenved.

4. 1. 2. j. „Ha két egymás után következő misna egy és ugyanazon tárgyra vonatkozik, ezek csak egy misnának tekintetnek.“ Megfordítva, sokszor megtörténik, hogy egy hosszabb misná a talmudkiadásokban két részre szakítatik.

4. 1. köv. „Miből következteted, hogy a biblia a nap alászállásáról szól és hogy ezen „tisza ő“ azt jelenti, miszerint a nap leszálltával azonnal tiszta lesz stb.“ A fordító ezen könnyű és egyszerű mondatot nem érti. A kérdés az, hogy יומה-nek mi az alanya, vajjon יומא-e vagy pedig יומא, ha יומא az alany, akkor annyit tesz, hogy tisztul a nap azaz eltűnik, esteledik. Mi is azt mondjuk, tisztulj azaz kotródjál.

6. 1. köv. „(Most felel a misnatanító a kérdőnek.) Te felteszed, hogy a szegények mindennapi vacsoraideje más emberek péntekiével azonos, de én nem értek egyet veled.“ Szintén helytelen. A kérdő ezen tételt akarja megczáfolni עני ובהן חד שעורא הוא, e célból felemlíti R. Meír és a tudósok vitáját, R. Meír a בני אדם, a tudósok a כהנים szerint állapítják meg az időpontot. Tehát különbség van a בני אדם és a כהנים szerint meghatározandó idő között; hogy most már bebizonyithassa, hogy עני és כן között is van különbség, szükségképen fel kell tenni, hogy עני és בני אדם egy és ugyanaz. קא סלקא דעתך דעני ובני אדם חד שהיא שיעורא הוא tehát magyarázó, közbeszúrt mondat.

7. 1. 3. j. „A harmadik a szaburák, azaz a döntők csoportja (!)“ A szaburáim egyáltalában nem voltak decisorok, a fordító nyilvánvalóan ezt érti „döntők“ alatt. Befejtették a talmud szerkesztését és megállapították a szöveget, nem tettek egyebet. 1. Széder tánaim ve-amóráim ed. Luzzato Kerem chemed IV. 189. 1. ואחריהם רבנן סבוראי ולא הוסיפו ולא הפליגו מדעתם כלום אלא חקנו פרקי של כל תנוריי בסדרן és a fordítótól is idézett helyet Serirából. Frankel (Monatsschrift X. 266 l.) helyesen mondja: Von den Saburären findet sich nun theils manche Erklärung der Mischna, theils manche Erklärung des ihnen vorliegenden talm. Stoffes. Das charakteristische Zeichen der Erklärungen ist: sie sind nicht halachisch, ferner wird kein Autor namhaft gemacht. L. Graetz IV. 422. 1. köv.

8. 1. 6. j. „תרי תנאי אליבא דר' מאיר“ — két tana Meír R. nézete felett (vitatkozik).“ Nem vitatkozik, hanem különféleképen hagyományozza R. Meír tételét. V. ö. Chulin

57 a, a hol Rábról majd azt hagyományozzák, hogy שמונת בעוף טרפה majd, hogy כשרה és ezen ellenmondást azon tétellel oszlatják el נהרה ונהרה ופשטיה

9. 1. 5. j. „Ezen megjelölés (t. i. a második órszakban ugatnak a kutyák) alkalmasint Móz. II. 11. 4, és 7-ből származik, hol csodaképelem említik, hogy éjjélkor egyetlen eb sem ugatott.“ Alhalmasint! Vajjon a számár ordításához is van-e analogia?

9. 1. 7. j. „אורחא — est; származik a perzsa אורח — אורח-ból.“ A perzsa אורח inkább a délutánt jelenti, tehát nem szorosan az estvét (l. Levy — Fleischer 279 b.) Külömben nem kell a szót a perzsában keresnünk, hiszen a héberben sem jelenti csak pusztán a fényt és világosságot l. Job 24, 14. לאור יקום רוצה

10. 1. 2. j. a „halácha“ és „agáda“ elnevezései a későbbi egyházirodalomban is előfordulnak . . . . . Titus . . . . . Timotheus.“ Az új szövetséget nem szokás későbbi egyházirodalumnak nevezni.

10. 1. 1. j. „és őrt állott“ nem őrt állott, hanem várakozott.

10. 1. 3. j. „isten szent neve mindig néhány dicsőítő szavak kíséretében kiejtetik, mint p. az araboknál is: Allahu, kaulahu taalaj“ a kifejezés így hangzik: אללה תעאלי Alláhu ta'ála.

11. 1. 1. j. Kár volt még egy új, a régiéknél még helytelenebb magyarázatát a קול בת קול-nak koczkaztatni.

14. 1. 7. f. „צפירה—Zephir“ (!) A szó ugyanazon jelentésben a szirben is előfordul, a görög ζέφυρος-ból származtatni nevetséges, ζέφυρος a nyugoti szellőt jelenti, v. ö. ζόφος=sötétség.

15. 1. 3. j. „שמיא“ (olv. שמויא)=ég, isten — az égben lakó, mint במקום a mindenütt lévő, tehát szintén: Isten.“ Ugyan hogy lehet שמיא-t במקום-mal összehasonlítani? Az egyik zsidó, a másik alexandrini fogalom. V. ö. Philo, de Somniis I, 11. (I. 630 köv.) Philo τόπος — szóval jelöli az Istent épen úgy, mint a talmud és későbbben a kabbala, a fogalom nem a talmud fáján termett. L. Siegfried, Philo von Alexandrien (Jena 1875) 202. l. köv., 292 l. és 333. l.

15. 1. 1. j. „megpendíté azt“ נשכך annyi mint נשם és נשף, annyit tesz, hogy fújni, lehelni p. Ézajás 40, 7. בי רוח ד' נשכה בו.

16. 1. 1. j. „saját homokával“ a szó jelentése nem biztos, meg kellett volna említeni Rási és Tószafót eltérő nézeteit.

i bid מאי קראה „mi a következő vers magyarázata.“ A fordító ezen egyszerű kifejezést nem érti és a hánszor előfordul, mindig kétségben van fordítása felől, 17. 1. 2. j. „mit (jelentsen) e vers,“ 19. 1. „mást nem is jelent ezen vers,“ „de honnét tudja“ stb. Értelme: honnan meríti, mely versből ered a tanító tétele és olvasandó: meé keráa. N. E.

(Vége köv.)

A zsidó-kiüzésről Nagy Lajos alatt.

(Fölvastatott a rabbiképző ifjusági körének diszgyűlésén 1882. jun. 28.)

Az Árpádok uralkodásának utolsó éveiben aránylag nyugodt állapotban éltek a zsidók hazánkban IV. Béla szabadság-levelének oltalma alatt. Ezen szabadságlevelél, melyet Béla király 1251-ben Harczias Frigyes osztrák hercegnek 7 évvel előbb megjelent ugyan e nemű oklevele formájában adott ki, „valóságos Magna chartáját képezte a zsidóknak Magyarországon; amennyiben a megkoronázott királytól mindig ennek megerősítését követelték évdijaik és egyéb kollektáik fejében. Magok az évdijak Zsigmond alatt csak 1600 frtnyi összeget képeztek és Mátyásig folyton emelkedve 20,000 frtra szaporodtak. Ezekhez járultak

még a megerősítés alkalmával nagybecsü ajándékok és háboruk alkalmával a különböző járulékok.

Ezen szabadság-level megoltalmazta őket azon vérfa-gyaszto kinzásoktól, melyeknek déli- és közép Európában ki voltak téve. Nagyon természetes tehát, hogy nagyobb bevándorlások is történtek a szomszéd országokból. Így Budán a XIV-dik században számos francia család lakott. (Bergl: Magyarországi zsidók története) A vegyes házból származott királyok alatt zsidóközségek voltak: Budán, Pozsonyban, Sopronban, Nagyszombaton, Pétervárott és Győrött. (Magyar. ak. értesítő 1865) Nem tekinthetjük véletlennek, hogy ezek leginkább azon városok, melyeket Lajos legjobban kedvelt és az Anjouk szokása szerint mindennemű kedvezményben részesített; vásárjogaikat növesztette és a vámfizetés alól igen gyakran fölmentette. Egyedül Kassa képezett e tekintetben kivételt, amennyiben az Anjouk és Zsigmond által annyira kegyelt városban még Zsigmond alatt sem találunk zsidó községet.

A zsidók tehát egész Lajosig nyugodt állapotban éltek hazánkban, annál érdekesebb a Lajos alatti kiüzetés okait keresni.

Legközelebb fekszik azon föltevés, hogy a zsidók visszaélve a nekik nyújtott engedményekkel, a népet mindinkább zsarolták és az erélyes király a népet megszabadítandó üzte ki őket az országból.

Eltekintve attól, mennyiben lehet e vád jogosult, már az is ellene szól a föltevésnek, hogy épen ez az idő volt az, melyben a zsidók ily nemű zsarolásban leginkább meg voltak akadályozva. Robert Károly, ki a rakoncátlankodó főurakat megtudta fékezni, bizonyára gátot vetett a zsidók zsarolásainak is. Az ő uralkodása óta a zsidók épen azon keresetforrástól voltak megfosztva, melynél legfőbb alkalom nyílt a nép zsarolására. A zsidók főkeresetforrása, ugyanúgy mint egyebütt, régi rossz pénzeknek ujjakkal való becserélése volt, melytől míg egyrészt napidíjt kaptak másrészt (Fessler III. 657. l.) oly sok különféle pénznem létezett, hogy a nép, mely ily dologban különben is járatlan szokott lenni, azokon elmenni nem tudott és így a zsidók őket úgy szólván tetszésük szerint zsarolhatták.

Ugyanazért Károly a királyi kamara azon jövedelmét, hogy régi rossz pénzek bizonyos a fiskus javára befolyt leszámítások után cseréltettek be ujjakkal az u. n. lucrum camarae-t egyenes adóvá változtatta mi által a pénzbeváltás fölöslegessé lett. A még közkezen forgó régi pénznek Károly ujonnan vert szilárdabb és czélszerűbb pénzeivel való beváltását az arra rendelt kamara-grófok eszközölték, nyilvános piacokon és vásárokon 5 hivatalos személy jelenlétében. (Fessler ibid.)

Nem vehették bérbe továbbá a zsidók Károly óta a regalékat, melyeket gyakran oly szivtelenséggel hajtottak be a népen.

Azon véleménynek sem adhatunk hitelt, hogy Lajos a nagyon eladósodott urak kívánságára üzte volna ki a zsidókat Nem pedig először már azért sem, mivel ezen körülmény más időkben sokkal nagyobb mértékben forgott fenn; főleg pedig azért nem, mert a zsidóknak jogukban állott a számüzetés alatt is megindítani adósaik ellen a keresetet.

A kiüzetés valódi okairól csakis a következőket fogadhatjuk el: Nagy Lajos a meghódított Oláh- és Bolgárország lakosai közé szerzeteseket küldött, hogy azok a népet a római hitvallás számára megtérítsék. A kiküldött kevés számú szerzetes oly ritka sikerrel járt el, hogy rövid idő alatt 200,000 óhitü lépett át az anyaszentegyházba. (Horváth II. 300) E sikerért VI. Incze nem győzte eléggé dicsérni Lajost és őt a bibornokok gyűlésén „a z e g y h á z z á s z l ó t a r t ó j á n a k nevezé (Kérékgyártó II.) Lajos, a középkori valódi lovagiasság mintaképe, áthatva a pápa által rátukmált hivatástól, a török háborutól szabadidejét egészen a katholizálás rendkívül hálátlan és következményeiben az országra annyira káros munkájára fordítá. A sor ugyanis a szerb és bosnyák óhitűek áttérítésére kerül-

vén, az nemcsak hogy nem sikerült és háborura adott alkalmat, hanem még azt is eredményezte, hogy a szerbek és bosnyákok ezentul mindig inkább kivándoroltak a török uralom alá, hol vallásukat háborítatlanul megtarthatták.

A hittérítés ezen kudarczát fényesen kárpótolta a kunok és nogajai tatárok megkeresztelése, kik bár egy század óta laktak az országban, mindeddig a pogány vallást követték.

Viener Béla.

(Vége köv.)

Vigasztalódjál jó apám.*)

Nincs már felhő az ég felett —
Virraszt az isten e hazán,
Gyermekded szivből azt sugom:
Vigasztalódjál, jó apám!
„Zord századokból éji rém
Jár szerte bár föld kerekén“,
„Máglyára“ dobja a magyar
Ha rémitgetni itt akar . . . !
— Vigasztalódjál, jó apám!

Ha német, muszka dul-ful is
És szítja a viszály tüzét,
„Meghal is ott az irgalom“,
Nem rontja ez magyar szivét;
Rákóczi népe nem tűri —
— Svábot, muszkát nem követi —
Hogy „ember, kit düh elragad“,
Legyen rajongó fenevad . . .
— Vigasztalódjál jó apám!

Elnémul itt a régi vád,
Hogy vért ivott itt az ős-apád —
Magyarnak büszke jellege:
Nemes szive és ép esze;
Nincs már felhő az ég felett —
Virraszt az isten e hazán . . .
Imádjad őt hited szerint,
Imádjad hiven, igazán!
— Vigasztalódjál, jó apám!

Én is, te is, édes apám!
Szeressük hön e szép hazát,
Neki élünk s ha kell, halunk
S némává lesz e durva vád . . .
Gyűjtsünk erényt, tegyük a jót,
Környez majd jók szeretete,
S ki mégis bánt — hej! rá kerül
„A gályarabnak bélyege.“
— Vigasztalódjál, jó apám!

„Egy törvényre dobog a szív,
Kering a vér, eszmél az agy,
Kivétel nincs — csak egy, csak egy
És e kivétel az te vagy!“
Igy dörg felém, oh jó szülém,
Szivedből szörnyü bánatod.
Fiad szeret, hisz és remél:
Borura látunk szép napot . . .
— Vigasztalódjál, jó apám!

Behunyom már szemeim,
Nyugodtan alszik kis fiad — — —
Fölébred, áldja istenét,
Ki minden szivbe éltet ad;

Mind egy apának gyermeki
Vagyunk s tegyük akarát.
Magyar nép mondja, tartja is
Az embertárs — felebarát!
— Vigasztalódjál, jó apám!

Egy keresztény.

A zsidó kérdéshez.

A zsidókérdés egyre mérgeesebb lesz. Meglátják zsidó hitsorsosaim, meglátja majd az egész magyar nemzet, hogy e kérdésnek mint minden zivatarnak meg lesz a maga derűfényes folytatása. A zsidóellenes pamphletok és röpiratok nem a népre, hanem a tömegre hatnak, az aratás ideje pedig küszöbön áll, a tömegnek lesz kenyere és ekkor reá nézve a zsidókérdés meg lesz oldva.

A zsidóság pedig gondolkodni fog módok felett, hogy mikép vetközzék ki azon faji hibáiból, melyek a keresztény társadalomban ellenszenvet okoznak, lassanként belezökkenik a nemzeti aspirációk vágányába és akkor a keresztény vallású és a zsidóvallású magyar nép könnyen megérti egymást. A zsidónak kell a zsidóságból kirtani a zsidót. A magyar zsidónak és annak, ki azzá lenni akar, irtó háborut kell üzenni a magyarnak lenni nem akaró zsidó ellen.

Első bajunk a tulságos érzékenykedés. Zsidó tollak alig bírnak a tárgyilagosság színvonalára felemelkedni. Pedig a tapasztalás bizonyítja, hogy a zsidóság érdekében kiadott ellenröpiratok többet ártottak a zsidóságnak, mint a mennyit használtak a zsidógyűlöletet szítani akaró röpiratok. — Még egy keresztényt sem láttam, kit a szenvedély hangján irt antiszemita röpiratok zsidógyűlölvé tettek volna, de láttam akárhányat, a kinél a zsidótollakból eredő önmagasztalások ellenszenvet, sőt határozott gyűlöletet okoztak.

Nekünk nem arról kell irni, hogy miért van szüksége a magyar nemzetnek a zsidó fajra, hanem arról kell irni, hogy miért szorult a magyar zsidó a magyar nemzetre, jobban mint a német zsidó, vagy a francia zsidó saját nemzetére?

E kérdésnél el kell tekintenünk az állítólag „állítólagos hazafias“ érzelmeinktől. Tisztán a létfontartási szempont az irányadó. Az ifjabb nemzedék az emanczipáció első hatása folytán tisztán magyar nevelésben részesült. Vannak számosan, kik csupán nemzeties virtusból németül még sem tanultak. Mert ki is hitte volna azt, hogy e hazában az emanczipáció után lesz zsidókérdés, a mikor ilyen még az emanczipáció előtt sem volt. A még életben levő régibb nemzedéket pedig számos rokoni kapocs fűzi az ifjabbhoz. A magyar nyelvvel pedig e haza határain túl nem juthatunk. Mi tehát nem üldöztethetjük ki magunkat Amerikába, nekünk itt kell élnünk, itt kell meghalnunk.

Hanem e részben előnyösebb helyzetünk van mint a német, francia, vagy angol zsidónak. Mert nekünk csak nyelvre nézve kell tisztán magyarokká lennünk, és már ez által is elháríthatjuk magunkról azt a gyanúsítást, hogy kosmopolitikus természetűek vagyunk.

A műveltebb keresztény osztályoknál uralkodó zsidógyűlöletnek hatalmas lendítője az a körülmény, hogy a zsidó nemcsak a kereskedői, hanem más pályán is könnyebben boldogul, mint a keresztény. Ez az antiszemitizmusnak kiindulási pontja. Ebből következik a zsidó összetartás, zsidó furfang, zsidó kapzsiság, kereszténygyűlölet és más „fajbéli“ vádaskodás. Tudomásom szerint e kérdés még gyakorlati szempontból nem lett megvitatva.

Hát itt, ha nem tévedek, a protekciós, az erkölcsatlenségeket terjesztő országos gazdálkodás fontos szerepet játszik.

A szegényebb sorsu zsidó fiúnak nem a miniszteri osztálytanácsos bácsinak protekciójáról szól a bölcsődala. Kora ifjuságától hozzászokik ahhoz a gondolathoz, hogy ő

*) E költeményt Kiss Józsefnek „Az ár ellen“ című költeményére írta egy névtelen író s „Egy keresztény“ aláírással küldte be a „Pesti Napló“-ba.

neki csak ügyességgel, csak alapos ismeretekkel, önmaga erejéből lehet majd tért foglalni a társadalomban. Ezen gondolat hatalmas rugója törekvéseinek. A konsequenzia pedig önmagától folyik. A keresztény pályatárs leversenyzése. Irigykedés. Gyűlölet. Antiszemitizmus.

A haza érdeke azt kívánja, hogy e részben ne a zsidó, hanem a keresztény változzék. A magyar nemzeti és a speciális zsidó aspirációk e pontban találkoznak. A zsidóságnak előbb a maga körében kell az erkölcsi tisztulás proccesszusán keresztül esnie, s aztán oda kell hatnia, hogy az erkölcsi érzület az egész hazában a lehető legmagasabb fokra emeltessék, hogy a nepotizmus és protekció szűnjék meg közjogi fontosságú lenni, hogy a megélhetés versenyében vallás- és fajkülönbség nélkül egyedül személyes érdemekkel lehessen sikra szállni.

Áttérek a legégetőbb napikérdésre, a társadalmi egyenjogosítás kérdésére. Igen jó volna, ha az emancipációval egyidejűleg a polgári házasság is behozatott volna. Csakhogy nézetem szerint tévednek azok, kik a polgári házasság behozatalától teszik függővé a zsidóságnak végleges beolvadását. Hiszen ez negációja volna a törvény keletkezési proccesszusának! Inkább a polgári házasság behozatalát lehetne függővé tenni a zsidók társadalmi egyenjogosításától. Csak akkor lesz a kérdés égetővé, csak akkor válik halaszthatatlanná a törvényhozás működése, ha majd a zsidó és keresztény osztályok között a válaszfal véglegesen leomlik.

Minapi felszólamlásomban igyekeztem lefesteni a zsidót úgy, a milyennek a magyar zsidónak lennie nem szabad. Ez alkalommal el fogom mondani, hogy milyen legyen a magyar zsidó, ha azt akarja, hogy nemcsak önmagának, hanem hitsorsosainak is tiszteletet szerezzen a keresztény társadalomban.

A magyar zsidó legyen önérzetes és szerény. De jól vigyázzunk, mert az arrogancia már nem önérzet, az alázatosság pedig már nem szerénység.

A magyar zsidó mindenekelőtt igyekezzék saját valóságát a többi vallásfelekezetekkel társadalmilag egyenjogosítani.

Legyen büszke vallására nem azért, mert kénytelen vele, hanem azért, mert ez nélkülözhetlen feltétele a zsidóság egyenjogosításának.

A nem tolakodó és jóindulatu zsidót a hasonállású keresztény társaság szívesen fogadja körébe. A mikor befogadta, akkor többé nem is tekinti zsidónak. Kivételt tesz vele. Bók gyanánt meg is mondja neki, hogy viselete, vagy modora nem is vall zsidóra.

A zsidó egyéni hiuságának nagyon jól esik ez az állapot. Rendszerint bele is éli magát a helyzetbe. Ha zsidószidásra kerül a dolog, tultesz valamennyin. Ugyannyira, hogy a kissé feszült társas viszony lassanként bizalmassá válik és a keresztény társaság társalgás közben a kezdetleges gyöngéd izraelita szót lassanként föl is cseréli a sokkal magyarábban hangzó „zsidó“ jelzővel.

Mi következik a műveltebb, de értelmetlen zsidóknak ezen modorából?

Az következik belőle, hogy a keresztény társadalom azt a tisztességes zsidót csakugyan kivételnek tekinti, hiszen ő maga is koncedálja ezen állaspontot és csak a tisztességtelen, az arroganciával és egyéb ugynevezett „faji jelleggel“ külsőleg belsőleg megáldott zsidóban keresi és találja a zsidót, és ennek a zsidónak a modorából csinál magának ítéletet és értelmekeket az egész zsidóságról.

No már most kedves hitsorsosaim, tegyék kezüket a szívükre és mondják meg igaz zsidó hitükre, nem-e vagyunk mi magunk okai annak, hogy a zsidógyűlölet a művelt keresztény társadalomban is elharapódzott és lehet-e ez másképp, kívánhatjuk-e azt, hogy keresztény honfitársaink becsüljenek minket mindaddig, míg magunk nem becsüljük magunkat.

Egy magyar zsidó.

Magyar isten-tisztelet.

A zsidóság közt üdvös mozgalom indult meg. A szatmáriak kezdték, s kell, hogy kiterjedjen az ország egyik végétől a másikig. Hogy a magyar zsidóság átadja magát a mozgalomnak, elvezesse azt derék, hazafias céljára.

Arról van szó, hogy a magyar zsidók tisztán bibliai alapon reformálják vallásukat, megtisztítsák azt a Talmud minden befolyásától. Az ótestamentumot visszaállítsák a maga szép megható egyszerűségében. Ez azonban csak mellékes, nem a fődolog. Nem is ehhez akarunk hozzá szólni. Hogy mily vallási elveknek hódolnak a zsidók, ez lelkiismeretük dolga, ahhoz senkinek semmi köze. Fontosabb az, hogy az eddigi liturgiával szakítani akarnak és a magyar nyelvet hozzák be istenitiszteletükbe. Ez az, a mit kiválólag szerencsés gondolatnak tartunk s mi, ha megvalósul, csak gratulálhatunk a magyar zsidóságnak.

Az eszlári bűnügy legválságosabb napjaiban is mindig kifejeztük abbeli meggyőződésünket, hogy a józan magyar népet semmiféle izgatás sem hajthatja zsidó-üldözésre. Feltevésünk helyesnek bizonyult. A válság elmúlt, izgatottabb napok nem következhetnek. A zsidóság tehát minden veszélyen kívül van. De az izgalom még sem mulhatik el nyomtalanul. A zsidó és keresztény társadalom közt válaszfal emelkedett. Az összeolvadás munkája fennakadt. A társadalmi elkülönzés létrejöhet különösen az esetben, ha a már erős magyarosodásnak indult zsidó társadalomban az izgatások hatása alatt vallási és faji reakció támad.

Hogy ne támadjon, mindenkinek, de leginkább a zsidóknak érdeke. S közös politikai és társadalmi érdek, hogy ennek ellenkezője, a magyar társadalomba való beolvadás sokkal nagyobb mérveket öltön, mint öltött eddig. Mi figyelmeztettük legelőször erre a zsidóságot. Annál nagyobb örömünkre szolgál tehát a szatmári zsidók kezdeményezése, melynek útjában, a mint tudjuk, nincs semmi ritualis akadály.

Elleokezőleg, épp a zsidó vallás az, mely legalkalmasabb arra, hogy az isten-tiszteletnek nemzeti jelleget adjon. E tekintetben csak a protestantizmus versenyezhet vele. Szervezetében nincs meg az a rendithetetlen egység, mely a római katholicizmus alapelve. Még hierarchiája sincs, annál kevésbé van egyetlen közontban összefutó nemzetközi organizmusa. A nemzeti egyházak szervezetére épp oly alkalmas, mint a protestantizmus. Tehát a legfontosabb allami és társadalmi tényezővé, s nálunk a magyarosítás eszközévé lehet anélkül, hogy dogmákba, s megdöntetlennek vélt alapelvekbe ütköznék.

Midőn tehát a zsidók jó példával mennek előre, mindenki szívesen üdvözölheti a kezdeményezést.

Az a nyelv-galimathias, mely a magyarországi isten-tiszteletekben létezik, valóban tarthatatlan. Még a tényleges grammatikai viszonyoknak sem felel meg. Az isten-tiszteletnek több nyelve van, mint a hány nyelv létezik. A latinról nem szólva, van még görög nyelvű istenitisztelet is Budapesten és Brassóban. Van angol liturgia. Sőt olyan, csak most orvosolt ferdeség is létezik, hogy magyar falvak idegen nyelvű istenitiszteletben kénytelenek részt venni s a legtisztább magyar helységek ekként szlavizáltak.

A zsidók egyébiránt leginkább hivatva is vannak rá, hogy a magyar nyelv és szellem terjesztésében jó példával menjenek előre. A 625 ezer zsidó legnagyobb része ért magyarul. Az egyházi szertartások és szónoklatok nyelvét tehát a vallásra háruló minden veszély nélkül magyarrá lehet tenni.

Sőt a zsidó liturgiát maga a zsidóság sem érti. Az egyházi szónoklatokban pedig a rontott német nyelvnek jó magyar nyelv által való helyettesítése — a mi sok helyen már megtörtént — csak emelheti a zsidó isten-tisztelet színvonalát.

És ha egykor a zsolttárok magyar nyelven fognak hangzani a zsinagógákban, ha a zsidó papok Árpád nyelvén fogják imádni és hiveiknek hirdetni Jehovát, s ha még mindezekhez a zsidó hitközségek nemzeti szellemű organizmust kapnak, az orthodox obskurantizmus ellenben mindig kisebb térre szorul: a legutóbbi izgatottság okozta rázkódás hatása megszűnik, a keresztény és zsidótársadalomnak egységes magyar társadalomba való olvadása gyorsan bekövetkezik.

LEVELEZÉSEK.

Hód-Mező-Vásárhely, 1882. július 9-én.

Tisztelt szerkesztő ur!

Azon szomorú hírekkel szemben, melyeket az ország különböző részeiről hallani kénytelenek vagyunk, örömmel értesíthetem t. szerkesztő urat és lapjának t. olvasóközönségét 150 éves lyceomunk szárnyépületének alapköltevési ünnepéről, melyet városunk valláskülönbség nélkül ült meg és melyen városunk értelmisége mintegy protestált azon üzelmek ellen, melyekkel egyes hamis próféták már városunk higgadt népe közt is kezdik a vallásgyűlöletet terjeszteni. Az ünnepélyt bankett követte, itt többek közt a helybeli főrabbi főt. Seltmann Lázár ur tartott ékes magyarsággal, emelkedett hangon és igaz lelkesedéssel egy toasztot, mely a helybeli közönségnél és helyi lapokban rendkívül tetszésre talált. Beszédében először is köszönetet mond a jelenlevő első reformatus hazai főpaprak nagys. és főt. Révész Bálint debreczeni superintendensnek, azon fölhívásért, melyet ez az orosz zsidók érdekében kibocsájtott. Az evangéliumból az igaz keresztény szeretetet és a talmudból az ennek megfelelő igaz zsidó szeretetet fejtegeti. Maga és hitközsége nevében köszönetet mond a főpaprak a nemes tettért. A beszéd oly nagy hatást szült, hogy Révész Bálint fölemelkedett helyéről ezen szavakkal: *Üdv neked Izrael, ha ilyen vezéreid vannak és a hazai első reformatus főpap a helybeli reformatus egyház éljen riadalma közt átölelte és megcsókolta községünk rabbiját. Az esemény rendkívül kellemes hatással volt a város közönségére, mert örömmel látta, hogy visszatér újból körébe a béke és emberbaráti szeretet, mely már veszélyeztetve is volt. Révész Bálint ezután egy toasztban felelt a rabbinak; „Ön oly hű szolgálója a Mindenhatónak mint én,“ így kezdé beszédét. Beszélt azon szeretetről, melylyel egyik hitfelekezet a másiknak tartozik. Buzdította a rabbit, hogy hiveit továbbra is ily szabadelvű és magyar irányban vezesse. Az antiszemita mozgalomnak városunkban ez esemény véget vetett.*

Tisztelettel

Viener Béla.

IRODALOM.

Beküldetett hozzánk Kunstadt I. nagyváradai főrabbi német nyelven tartott beszéde a status-quo hitközség zsinagógájának felavatása alkalmából. A beszéd, mely emelkedett hangon van tartva, a zsidóellenes mozgalmakkal szemben azt ajánlja, hogy királyunkkal és hazafias kormányunkkal egy ösvényen haladjunk s igyekezzünk mindannyian egy osztatlan törzsbe olvadni össze. Csak így gyógyhat újra a zsidó nép a régi „Israel“ fényében. — Kár, hogy a szép beszéd a hazafiasságot nem a hazai nyelven sürgeti.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Dr. Kompert Lipót urtól következő levelet vettük Bécsből:

Mélyen tisztelt szerkesztő ur!

Ön volt oly szives, az én nem rég lefolyt jubilaumom-

ról oly barátságosan és jóakarólag megemlékezni, hogy én még ma is, habár köszönetem betegségem miatt későn érkezik, az ön sympathiájának teljes érzetében vagyok. Ön ezáltal egy embernek, ki eddig csendesen végezte irodalmi munkásságát, nagy örömet és egy szép napot szerzett, mely utóbbi mindenestre jelentékeny szakaszt képez életében. Mély hálaérzésem ismételt kifejezése mellett maradok alázatos szolgálója

Kompert Lipót.

Bécs, 1882. jul. hó 7 én.

— Az aradi izr. hitközség f. hó 17-én este befejezte képviselőtársulatának a tegnapelőtt kezdődött választását s megelégedéssel vesszük tudomásul, hogy a közölt névsor nagy többséggel győzött. Maga a választási actus szokatlan élénk részvét mellett ment végbe, s több mint 200 szavazó vett abban részt. Az eredmény következő: Elnök Hirschmann József, alelnök, Pollák Adolf. Képviselők: Bing Vilmos, Blau Bernát, Barth Lipót, Bing Ede, Elias Armin, Hecht Manó, Jeteles Emil, Klein Mór, Löwy Lipót, Lustig Adolf, Lustig Zsigmond, Lövinger Sándor, Neumann Dani, dr. Pollak Gyula, Preisach V., Pollák Károly, Reisinger Zsigmond, Dr. Schöpkes Ede, Dr. Schuster Illés, Schulhof M. J., Schwarz Simon, Schwarz Zsigmond, Sonnenfeld József, Steiner Adolf, Schwarz Lipót, Tenner Armin, Dr. Tenner Pál, Weiss Mór, Wallfisch Armin. Midőn az új választmány működéséhez kellő sikert kívánunk, azon biztos reményben tesszük azt, hogy e testület minden tekitetben teljesítendő kötelességét, melyet a felekezeti érdeket a magyar nyelv és szellemmel való minél bensőbb összeforrasztási feladata reá ró.

Szerkesztői pósta.

Egy nem antiszemita kereszténynek Budapesten. Becses sorait jövő számban közöljük, természetesen ellenmegjegyzéseinkkel kísérvé. — F. I.

R. M. T.-LÖK. Cikkét alkalom adtán fel fogjuk használni. Hogy a Sz. U-nak keresztény olvasói is vannak, azt a megelőző válaszukból is láthatja. — F. I.

St. I. Léva. Elismerésére büszke vagyok. B. dolgozatát jövő számunkban adjuk. A kezdőbetűk jelentését illetőleg nem csalódott. A zárjel közt levő „igy“ szó arra vonatkozik, hogy a „semita“ szó szándékosan van így írva e helyett semita, mint általános rossz szokás szerint mostanában írják. A zárjel a szedő tévedéséből került egy szóval alább. — F. I.

A „Nemere“ szerkesztőségének. Az ismert ügyben intézkedtünk.

SZÉPIRODALMI CSARNOK.

A halottak napja.

Kompert Lipót után Grosz Victor.

(X. Folytatás.)

Mayernek, szülei házában, egy külön bejáratu és csinosan berendezett szobája volt a toronyszerű mellék épületben, hova csigalépcső vezetett. E szobácska várhoz hasonlított, hozzáférhetlen annak, kit a tulajdonos be nem bocsájt. Oda szállásolta Mayer rokonát. A házban mély csend uralkodott.

Mayer az alvó gyermeket a még felbontott ágyába fektette; csak most látta, hogy mily gyönyörű e gyermek. Egész anyja volt, de az ajka és a körülötte levő némely vonások, nem Blümelére emlékeztettek. Egy ideig csodálattal szemlélte a gyermeket . . . azután gondosan betakarta a fucskát.

„Egész éjjel a szabadban!“ mormogá halkan Mayer magában; én meg meleg ágyamban nyújtózkodtam és mit sem tudtam.

Blümele az ajtóban megállt.

„Nem akarod magad kipihenni?“ kérdé Mayer. „Elmegyek inkább és majd őrt állok az ajtó előtt míg be fogsz hívni.“

Ekkor Blümele keserves sirásra fakadt: minden szenvedés és nyomor eszébe jutott, végre szülővárosában volt és mégsem az atyai háznál! Még inkább elkésérite, hogy éppen Mayer adott neki menedéket és látva, hogy a gyer-

meket, kinek Jakab az atyja, miként melegíti és gon-
dozza!

Nem érdemeltem meg ezt Mayer!“ mondá Blümele,
mély fájdalom hangján, „miért nem kergetsz inkább el?“

„Hadd csak kedvesem!“ könyörgött Mayer, „és fe-
küdjél inkább le, majd egy ágyat igazítok számodra.

„Nem, nem!“ mondá Blümele újból kitörő fájdalom-
mal; „Mayer arra nem veszsz rá! Aludni jöttem én ide?
El kell mondanom . . . könnyebbíteni kell szívemen, külön-
ben megreped és halva roskadok a földre előtted. Akarom,
hogy meghallgass!“

„Pihenj előbb Blümele és ha kinyugodtad magad
meghallgatlak!“ viszonzá Mayer.

„Nem várhatok“ kiáltá Blümele. „Inkább fog rajtam
könnyíteni mint az evés és alvás!“

Belátta Mayer, hogy nem állhat ellene Blümele ké-
relmének és nem is szabódék tovább. Az ágy lábához ült,
melyben Blümele fiacskája aludt, míg a szegény anya egy
alacsony zsámolyra ült le.

Egy elhanyagolt és megsebzett szívnek szomorú tör-
ténete volt, mit Blümele elbeszél.

Ugy látszott, mintha a bevezetésnél Blümele az ese-
ményeket zavarosan, rendszer nélkül adta volna elő. De ez
csak úgy látszott. Midőn a közelit a távolabbival, a jelent
a multtal úgy egybekapcsolá, hogy alig voltak szétválaszt-
hatók, az egész úgy tűnt fel, mintha mind az nem őt illetné,
mintha nem magáról beszélne, hanem egy idegen sze-
mélyről.

Azzal kezdte elbeszélését, hogy leírja férje hazáját és
mindjárt áttért, hogy Jakab őt és gyermekét ezen idegen
országban, öröm- és védtelenül elhagyta.

„Elhagyott téged?“ kiáltá fel Mayer merev szemek-
kel és tenyerét ökölbe szorítva . . .

„Mit akarsz?“ mondá Blümele szomoruan. „Ő nemes
embernek született . . . még neje és gyermekéről is gondos-
kodott volna?“

(Folyt. köv.)

5-10

Frank Henrik fiai
Ludwigsburgban

Cs. kir. szab. gyár
Linzben a Duna mellett.

Valódi FRANCK-kávé

Valamennyi pótkávé fajok közt a legerősebb, a legszaporább s így a legolcsóbb
pótkávé faj.

2—5 kanál kávészemhez 1 kanál Frank-kávé veendő s e vegyüleből táplálós, erős,
izletes és egészségesebb kávékat kapni, mint 4 kanál tiszta kávészemből.

Mindig frissen kapható az ország minden fűszerkereskedéseiben.

„A párisi cipőhöz.“
Valódi orosz bagaria eszímák,
Vízhatlanságáért jótállás.

SCHWARZ J.

Schwarz József.

Károly-körut, Károlykaszárnya 17. szám,
ajánlja gazdagon felszerelt cipőgyári raktárát nagyban és kicsinyben,
saját készítménye által legjobb és legolcsóbb árúknak elismerve, alapítottát
1866. évben.

Hölgyek számára:

Kommod cipők finom bőr vagy eberlasztíngból	1	frt 20	1	frt 50
Dívatos kommod cipők bőr vagy eberlasztíng vagy esokorral vagy díszítéssel	1	70	2	20
Regatta legfinomabb eberlasztíng dívatos és elegans	2	40	2	60
„ finom szalon-lakkból úgy szinte eber- lasztíng vagy kesztyű bőrrel legújabb készítés	2	70	2	90
Eberlasztíng zúgos topán ramos talppal 6” ma- gas szárral	3	40	4	—
Legfinomabb kesztyűbőr topán Szalonlak bori- tékkal 6” magas szárral	4	50	5	—
Igen finom zerge vagy Chágrin topán 6” ma- gas szárral	3	40	3	90

Urak számára:

Kommod cipők igen finom bőrből	—	90	1	20
Legfinomabb mainezi borjúbőr zúgos topán	4	—	4	50
Borjúbőr topán erős kettős talppal munkások számára	3	50	3	80
Regatta Lak vagy borjúbőr zúgos topán dívatos és varrott talppal	4	—	4	50
Zerge vagy Chágrin topán erős talppal	4	—	5	—
Legnagyobb választék fi- leány és gyermek cipőkben, úgy szinte legdi- vatosabb ránczos eszímák mindenféle nagyságban. Vidéki megrendelések mér- ték vagy mintacipő szerint utánvét mellett pontosan teljesítenek. A t. cz. közönség saját érdekében keretik „A Párisi cipőhöz“ czímet figyelembe venni. Részletes árjegyzék bérmentve beküldetik.				